

ВІДГУК

офіційного опонента доктора мистецтвознавства, професора

Черепанина Мирона Васильовича

на дисертацію

Микитюка Олега Михайловича

«Акордеонно-баянне мистецтво Буковини у контексті розвитку українського інструменталізму другої половини XX – початку XXI

століть», подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

1. Актуальність теми дисертації. Буковина – унікальний регіон, що впродовж століть формувався як культурно-мистецький простір у співіснуванні та взаємодії різних етнічних традицій. У дисертаційному дослідженні акордеонно-баянне мистецтво Буковини визначається багатограним характером музичної культури і мистецтва регіону з органічним переплетенням особливостей розвитку українського інструменталізму зазначеного періоду. Вивчення історичного контексту розвитку акордеонно-баянного мистецтва Буковини виявило поліетнічне розмаїття народно-інструментального музикування, специфіку акордеонно-баянного виконавства та його функціонування в культурному та мистецькому середовищі регіону. З огляду на вищезазначене, дисертація Микитюка О. М. видається актуальною і доречною в контексті народно-інструментального мистецтва України.

2. Наукова новизна дослідження. У дисертації вперше в українському музикознавстві комплексно досліджено становлення та розвиток акордеонно-баянного мистецтва Буковини, розкрито вплив етнічних та історичних чинників на формування жанрово-стильових особливостей виконавства, з'ясовано значення освіти в процесі становлення професійного виконавства, проведено аналіз творчого доробку видатних представників буковинської акордеонно-баянної школи, визначено сучасні тенденції розвитку музичного інструменталізму Буковини та перспективи його інтеграції у світовий музичний простір.

3. Теоретичне і практичне значення дисертації. Результати дослідження пропонується використовувати у навчальних програмах з історії музики та методики гри на акордеоні, у сфері академічної, народної та естрадної музики. Матеріали дисертації мають культурологічне спрямування у популяризації музичного мистецтва Буковини.

4. Структура та зміст дисертації, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. За структурою, змістом, обсягом та оформленням дисертація Микитюка О. М. відповідає усім встановленим вимогам. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, основний текст викладено на 204 сторінках.

Більш детальний аналіз змісту дисертації представлений у п. 9 Відгуку.

5. Наукова обґрунтованість результатів дослідження обумовлена науковим опрацюванням теоретичних праць історичного, музикознавчого, культурологічного та гуманітарного профілів, поглибленим аналізом значного обсягу музичного матеріалу, який дозволив визначити індивідуальні виконавські стилі провідних акордеоністів Буковини, формування яких відбувалося під впливом власних творчих смаків, свободи музичного мислення та навколишнього культурного середовища. Наукові положення та ідеї автора є теоретично й емпірично обґрунтованими і науково доведеними.

6. Рівень виконання поставленого завдання. Мета дослідження обумовила виконання цілої низки завдань у сформованій автором логічній послідовності. Для її здійснення здобувач обрав відповідний комплекс загальних та спеціальних методів: історичний, типологічний, порівняльно-типологічний, аналітичний, компаративний, біографічний, аксіологічний, структурний, методи анкетування та інтерв'ювання. Комплексний підхід до вивчення, теоретичного, практичного та музичного матеріалів спонукали до виконання поставленої мети та її завдань, що чітко і комплексно відображено у загальних висновках.

7. Апробація результатів дослідження. Повнота викладу основних результатів у наукових публікаціях. Дисертація Микитюка О. М. пройшла достатньо ґрунтовну апробацію відповідно до вимог, які висуваються Міністерством освіти і науки України. Результати дослідження викладено у восьми публікаціях, зокрема: дві одноосібні та одна у фаховому виданні України (у співавторстві), одна у міжнародному науковому виданні, чотири праці апробаційного характеру. В усіх опублікованих матеріалах відображені основні ідеї дослідження.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Викладені у дисертації та апробаційних матеріалах положення та висновки є оригінальними, чітко продуманими та обґрунтованими. У тексті не виявлено ознак некоректного цитування і запозичень. Все це свідчить про дотримання автором правил академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Вступ. У Вступі дисертації варто було б ширше розкрити питання актуальності дослідження. Два короткі абзаци про унікальність акордеонно-баянного мистецтва Буковини та етно-культурну специфіку регіону потребують більш поглибленого аналізу, який би цілком логічно поєднувався з викладеними на с. 15 трьома аспектами наукової значущості дослідження.

На основі аналізу наукових, науково-періодичних видань і музичної літератури було сформовано мету дисертації, загальна перспектива якої є цілком логічною. *Однак, її формулювання видається децю некоректним, а саме використання слова «роль», зміст якого наближений до театрального призначення. Було б доцільніше уникнути цього ненаукового терміну і відредагувати текст наступним чином: «Мета дослідження – здійснити ґрунтовний аналіз особливостей розвитку і функціонування акордеонно-баянного мистецтва Буковини та визначити його вплив на становлення*

українського інструменталізму у взаємодії з іншими музичними традиціями».

Слово «роль» повторюється у третьому завданні («проаналізувати роль акордеонно-баянної освіти Буковини...»), с. 16 та науковій новизні дослідження («визначено роль освіти...»), с. 20. Більш переконливими могли би бути синонім до слова «роль» («значення», «вплив» та ін.), або перебудова змісту речення, що дає можливість знайти інші варіанти формулювання, а саме: у завданнях дослідження – «проаналізувати значення акордеонно-баянної освіти Буковини...», у науковій новизні – «з'ясовано вплив освіти на становлення професійного акордеонно-баянного мистецтва регіону».

Наукова новизна одержаних результатів визначається її метою, предметом дослідження та комплексом поставлених для виконання дослідницьких завдань. У дисертації вперше представлено комплексний розвиток акордеонно-баянного мистецтва в поліетнічних вимірах Буковини. Обгрунтовано особливість географічного розташування регіону, що вплинуло на формування жанрово-стильової виконавської специфіки. На основі генезису культури і мистецтва регіону представлено освітню компоненту Буковинського краю як елемент загальної та фахової підготовки акордеоністів (баяністів).

У п'ятому пункті Наукової новизни зазначено: «визначено сучасні тенденції розвитку жанру та його інтеграцію у світовий музичний простір». Однак, варто було б конкретно вказати, про який саме жанр музики йдеться.

Розділ 1. Детально змальовує процес формування акордеонно-баянного мистецтва Буковини в історичному вимірі. На фоні багатогранної історії краю та полікультурного впливу різних народів, що населяли Буковину, розкриваються впливи мультикультур, що особливо проявлялося в інтонаціях та стилістиці музики. Унікальне поєднання мелізматики та характерних для кожного етносу характерних музичних прикрас створило неповторний

мелодичний колорит, який став частиною музичної візитівки Буковини. У розділі розглядається Австро-угорська доба, яка (як справедливо відзначає дисертант) й поклала початок появи у 1829 році акордеона завдяки віденському органному майстру Кирилу Деміану. Згадуються й інші представники культурно-мистецької еліти Буковини – Кароль Мікулі, Модест Левицький, Ян Слівінський, Сидір Воробкевич, Чіпріан Порумбеску, Франц Кренн, Євсей Мандичевський, Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, які вкладали максимум зусиль у розвиток культури і мистецтва краю. Розглядається питання появи мережі перших музично-освітніх закладів, які в різних соціально політичних обставинах переломів і змін виборювали право на існування саме акордеона як інструмента академічного зразка.

У другому підрозділі «Народно-інструментальне музикування в етнічному розмаїтті Буковини» дисертант досліджує виконавську практику гри на акордеоні в народному побуті у різних етнокультурних регіонах Буковини: Карпатській, українській Буковині, румуно-молдовській, Хотинській. Автор цілком справедливо і науково відстоює позицію щодо інтеграції акордеона (баяна) в народні (автентичні) традиції гуцульських виконавців («капел»), а також переконливо доводить відмінність оригінальної виконавської специфіки акордеонного супроводу для підтримання гармонічної та ритмічної основи колективу у кожному з названих регіонів.

Детально вивчається досвід акордеонного виконавства сусідніх країн – Румунії та Молдови, аналізуються національні акордеонні школи цих країн та їх найяскравіші представники – румуни Марчел Будала, Фараміц Ламбру, Віктор Гор, Ніколає Флоріан, Беноні Даміан, Васіле Панделеску, Джордж Ене, Іонік Мінуні, Маріан Мексікану; молдовани Думітру Георгіца, Іон Неніцу, Еміль Кройтор, Міхай Бетрину та багато інших.

З представленої у першому розділі інформації стає зрозумілим і науково доведеним переконання дисертанта, що «акордеонно-баянне мистецтво

Буковини сформувалося на перетині глибоких етнокультурних традицій, соціально-історичних трансформацій та музичних інновацій...» (с. 68).

Розділ 2. «Акордеонно-баянна освіта Буковинського краю» зосереджує увагу на регіональній буковинській академічній школі акордеонно-баянного мистецтва. Предметом розгляду стали історичні аспекти, що вплинули на формування буковинського осередку виконавської творчості акордеоністів (баяністів). Його основою стали перші музичні школи краю та перші музиканти-виконавці, композитори та педагоги С. Сабадаш, В. Городенський, Ю. Гіна, В. Анін, В. Лохвицький, С. Козлов, П. Кравчук, О. Кравчук, І. Петрусяк, Л. Лопушняк.

Окремим підрозділом розглядається питання початкової освіти у сфері акордеонно-баянного мистецтва Буковини, а саме – відкриття музичних шкіл на теренах краю. Прогресуючий розвиток цих шкіл сприяв підвищенню професійного рівня педагогічного складу, які здобували освіту у провідних музичних навчальних закладах України та за її межами. Серед плеяди перших представників акордеонно-баянного мистецтва Буковини, творчий і педагогічний здобуток яких детально аналізує дисертант – Василь Гребенюк, Валентин Ковальов, Світлана Кобялко, Костянтин Чорней, Петро Серотюк, Володимир Лохвицький, Лев Фельдман, Іван Петрусяк, Олександр Залуцький, Михайло Рожко, Петро Кравчук, Ольга Кравчук, Володимир Джімер, Юрій Джімер, Галина Плав'юк. Автор справедливо стверджує, що завдяки відданості, професіоналізму та високій педагогічній майстерності представлених імен «вдалося сформувати потужну виконавську школу, яка продовжує свій розвиток і сьогодні...» (с. 113).

Методичним підґрунтям цього розділу став науковий аналіз етапів педагогічної діяльності акордеоніста Семена Козлова, творчий потенціал якого вирізняється системністю, унікальністю підходів та значним впливом на формування професійних виконавців. Дисертант звертає увагу на методи, які використовував С. Козлов у своїй педагогічній практиці, а саме: вирішення

проблем сценічного хвилювання, емоційної стабільності, досконалого володіння прийомами гри на інструменті та в інших сферах виконавського мистецтва. Методичні підходи педагога стали зразком для багатьох викладачів, про що свідчить плеяда його випускників, серед яких приємно відзначити також дисертантів – Олега Микитюка та Дмитра Мотузку, які інтегрувалися не лише в загальноукраїнський музичний, але й науково-педагогічний простір.

Назва Розділу 3.1. має доволі невдале формулювання: «Професійне академічне виконавство». Виникає риторичне запитання: Чи може бути академічне виконавство непрофесійним і чи міг би дисертант виокремити непрофесійних академічних виконавців?

Осередком функціонування академічного виконавства представлена Чернівецька обласна філармонія ім. Д. Гнатюка. На сцені філармонії своєю майстерністю демонстрували численні музиканти. Філармонія стала майданчиком для виступів як штатних, так і запрошених акордеоністів (баяністів), а також колективів за участі цих інструментів. Серед згаданих – Квартет баяністів Київської філармонії під керівництвом народного артиста України Миколи Різоля, мистецьку діяльність якого продовжив народний артист України Сергій Грінченко.

У цьому ж розділі розгляд питання творчої діяльності артистів, які виступали на сцені філармонії (С. Козлов, В. Лохвицький, Я. Келерман, О. Жуков, Л. Богославець та багато інших), дисертант поєднує з аналізом одного з провідних освітянських осередків розвитку акордеонно-баянного мистецтва Буковини – Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв ім. С. Воробкевича. Після короткої інформації про Коледж (с. 140-142), автор продовжує розгляд імен – провідних випускників навчального закладу (с. 142-151).

На нашу думку, у дисертації варто було б виділити окремим підрозділом освітянську складову становлення професійного академічного

виконавства, поглибивши її навчально-виховну суть, регіональну специфіку, методичні підходи щодо фахової підготовки акордеоністів тощо.

Перелік великої кількості розглянутих у розділі імен виконавців мають в основному довідковий характер і було б логічно розмістити цю інформацію в Додатках до дисертації, а текст наповнити більш поглибленим науковим аналізом суті акордеонного академічного виконавства, характерного для професійних буковинських музикантів.

Підрозділ 3.2. також викликає суперечливе сприйняття щодо назви «Естрадно-джазовий та народно-інструментальний жанри...». Теоретичне тлумачення терміну «жанр» доводить, що музичні жанри – «це типи музичних творів, характерні ознаки яких сформувались у відповідності зі сферою застосування музики» (Г.Смаглій, Л. Маловик). Виходячи з цих позицій, назву підрозділу було б логічно сформулювати наступним чином: «Естрадно-джазова та народно-інструментальна музика в акордеонно-баянному виконавстві Буковини: жанрово-стильові ознаки композиторської творчості».

Представлений матеріал розділу також пропонує перелік імен (акордеоністів, аранжувальників, керівників музичних колективів, авторів інструментальних композицій тощо), у виконавській творчості яких переважає народно-інструментальна музика з елементами румунської та молдавської мелодики, характерної для буковинського фольклору. Творчість окремих визначних музикантів (М. Аміхалакіоае, М. Поклітар, О. Микитюк, І. Міський, Л. Затуловський) піддається загальному музикознавчому аналізу (форма, тональний план, виконавський стиль, імпровізаційність, особливості мелізматичності тощо) з представленням нотних прикладів виконуваних творів. Такий підхід автора дисертації до форми подачі наукового аналізу відповідає поставленому завданню і є переконливо доведеним.

Неабиякий інтерес представляє оглядовий аналіз творчості яскравого представника акордеонного виконавства Буковини Яна Табачника (підрозділ

3.3.). Науковий підхід до розгляду творчого шляху Табачника в рамках дисертаційного дослідження викликає схвалення, підтримки і, водночас, потребу поглибленого вивчення творчого й виконавського спадку видатного Маестро сучасності, адже його внесок у розвиток естрадно-джазової та народно-інструментальної музики є унікальним і неперевершеним на рівні особистісної артистичної харизми музиканта.

Позитивно оцінюючи ініціативу О. Микитюка щодо звернення до постаті Яна Табачника, звернемо увагу на окремі позиції, які викликають запитання. Автор використовує обмежену кількість покликань на джерела (крім лише двох пунктів електронних ресурсів – 117, 252). У списку літератури відсутні публікації, довідники, часописи, присвячені творчості Я. Табачника, а також не внесена книжка відомого письменника і журналіста В. Коротича «Догрався» (Київ, 2005). Три її частини (Початок. Становлення. Визнання) розкривають шляхи професійного сходження артиста до вершин мистецької слави. Дисертант також не згадує про нотне видання вибраних музичних творів Я. Табачника «Академія акордеона» у 2-х частинах (Київ, 2001).

Висновки дисертації повністю відповідають поставленим завданням, текст викладений ґрунтовно і в повному обсязі підсумовує наукові результати проведеного дослідження.

У Списку використаних джерел оформлення бібліографічного опису не відповідає вимогам ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40).

10. Загальний висновок і оцінка дисертації. Висловлені пропозиції та зауваження не впливають на загальну високу оцінку актуального за темою, глибокого за змістом, оригінального за висновками дослідження. Актуальність представлених в роботі ідей, її новизна, теоретичне і практичне значення не викликають сумнівів.

Спираючись в загальному контексті на цілком позитивні враження від представленої до захисту дисертації, у підсумку відзначимо, що наукова праця Олега Михайловича Микитюка є завершеним науковим дослідженням, підтверджує самостійність роботи та перспективність напрямку досліджень в царині акордеонно-баянного мистецтва і містить вагомий потенціал для подальших культурологічно-музикознавчих розвідок проблем українського інструменталізму. Структура дисертації відповідає чинним вимогам до кваліфікаційних праць наукового рівня «доктора філософії». Основні наукові положення пройшли достатню апробацію, публікації у повній мірі відображають тематику дослідження, а також належний фаховий вишкіл автора – Микитюка О. М., як теоретика і практикуючого музиканта.

Дисертація Микитюка Олега Михайловича *«Акордеонно-баянне мистецтво Буковини у контексті розвитку українського інструменталізму другої половини XX – початку XXI століть»* відповідає пп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р., затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичної україністики та
народно-інструментального мистецтва
Навчально-наукового інституту мистецтв
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника

М. В. Черепанин